

UDK 81
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 6. listopada 2022.
Prihvaćeno: 22. prosinca 2022.

***Sancta simplicitas* kao mjera Jeronimovoga prevođenja**

Lucija Krešić Nacevski¹

Prijevod Svetoga pisma s hebrejskoga i grčkoga na latinski, te revizija i dorada prvobitnih biblijskih tekstova pod nazivom *Itala*, smatraju se jednim od najvažnijih događaja u povijesti kršćanske zapadne civilizacije. Papa Damaz 395. godine taj zadatak od neprocjenjive važnosti za život kršćanskoga puka povjerava sv. Jeronimu, koji zajedno sa svojom prevoditeljskom školom, sljedećih dvadesetak godina prevodi Stari Zavjet i usavršava Novi. Ti su tekstovi i danas u službenoj crkvenoj upotrebi. Širenje kršćanstva nesumnjivo se može pripisati i ovom prevoditeljskom pothvatu. Jednostavnost izraza, bogati frazarij prevedenica s grčkog i hebrejskog i sintaktička ogoljenost prijevoda, među ostalim, doprinijeli su lakoći čitanja Jeronimove Biblije. Inačica latinskoga jezika kojom je Jeronim prevodio naziva se *vulgarni latinitet* jer se koristila u narodu i bila je bolje primljena od učenoga latiniteta, a verzija Svetog pisma koja je nastala naziva se *Vulgata* (vulgo 1. razglasiti među svjetinom, raširiti). U radu se iznose osnovne jezične karakteristike Jeronimovih prevoditeljskih uzusa kojima je nadišao razlike među trima jezicima Svetoga pisma. Ujedno, iznose se osobitosti vulgarnoga latiniteta uz primjere na grčkom i latinskome jeziku.

Ključne riječi: sv. Jeronim, vulgarni latinitet, *Vulgata*.

¹ Doc. dr. sc. Lucija Krešić Nacevski, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: lkresic@hrstud.hr.

1. *Sanctus Hieronymus in illo tempore*

Godine Jeronimova rođenja i smrti (a živio je od 347. do 420. godine) upućuju nas na period prelaska iz IV. u V. stoljeće. Premda se treće stoljeće smatra nestabilnim i nesređenim za Zapadno Rimsko Carstvo, posebice nakon cvata i prosperiteta u drugomu stoljeću, najsretnijem vremenu čovječanstva (Taplin, 2007, 237), a četvrto koje slijedi donekle je stabilizirano Konstantinovom vlašću i priznanjem kršćanske vjere kao jednake ostalima u Carstvu, promjene koje su zadesile kršćanstvo toga doba ipak ne daju misliti da je Jeronim djelovao u općenito mirnom i sigurnom okruženju. Legitimno priznanje kršćanstva 313. godine donijelo je određeno olakšanje progonjenim kršćanima, čija vjera iz pokreta i sljedbe, nakon stoljeća teških pogroma, stječe legitimitet. Kršćanstvo s vremenom dobiva veliki zamah i iz velikih gradova doseže i do manjih seoskih mjesta, usprkos jezivim torturama koje su zbog svoje vjere prolazili prvi kršćani. Njezinom širenju, nadalje, osobito su pogodovale bogate i obrazovane žene iz donedavno aristokratskih, rimskih obitelji, koje su dvofazno djelovale. Širile su kršćanstvo među poganskim Rimljanima, koji su pak skliznuće mnogoboštva doživljavali i kao osobnu propast, i to s pravom, i dalje, materijalno su bile u mogućnosti pomagati gradnju crkava i bogomolja koje su bile sve vidljivije ne samo po gradovima Carstva, nego i po manjim ruralnim područjima. Dakle, od omanje sekte kršćanstvo je do kraja četvrtoga stoljeća, kada je djelovao Jeronim, postalo priznatom i mnogoljudnom vjerom s papom na čelu.

U takvim formativnim crkveno-vjerskim okolnostima pitanje službenih, valjanih i pravovjernih svetih spisa, uključujući nauk Biblije kao njihovo ishodište, nametnulo se kao stvar od prvorazrednog značaja. *Itala (Itala versio)*, djelomičan i prvobitni prijevod (ako ga se prijevodom može i nazivati) biblijskih spisa nije bila adekvatna prema mnogočemu. Njezina nepotpunost, nedorađenost i jezična iskvarenost uzrokovana manjkavim prijevodima s grčkoga i hebrejskoga, dovela je u pitanje samu valjanost tekstova, što se smatralo teškim i ozbiljnim ugrozama poruka svetih spisa jer je posljedično dovodilo i do krivovjerja.

Na opasnost od loših prijevoda upozorava kasnije i sv. Augustin u djelu *De Christiana doctrina (II, V-VI): V. Ex quo factum est, ut etiam Scriptura divina, qua tantis morbis humanarum voluntatum subvenitur, a buna lingua profecta, qua opportune potuit per orbem terrarum disseminari, per varias interpretum linguas longe lateque diffusa innotesceret gentibus ad salutem. Quam legentes*

*nihil aliud adpetunt, quam cogitationes voluntatemque illorum, a quibus conscripta est, invenire, et per illas voluntatem Dei, ... VI. Sed multis et multiplicibus obscuritatibus et ambiguitatibus decipiuntur, qui temere legunt, aliud pro alio sentientes: quibusdam autem locis quid vel falso suspicentur non inveniunt. Ita obscure quaedam dicta denissimam caliginem obducunt.*²

Osim očitih jezičnih razloga, koji su prvenstveno izvicali iz osnovnoga nepoznavanja grčkoga i hebrejskoga jezika u širem narodu, potom nepostojanje Staroga Zavjeta na latinskom jeziku, i uz nedorađenost *Itale*, razlog za temeljito prevođenje bio je onaj općeg, religijskog karaktera, odnosno, približavanje biblijskih tekstova narodu, priprema tekstova za liturgijsku namjenu i nadasve općenita potreba crkve za sustavnim i nadasve ispravnim i preciznim prijevodom svetih tekstova na kojima temelji svoj nauk.

Tadašnji papa Damaz uočio je nesklad svetih spisa i 395. godine povjerava sv. Jeronimu prijevod Starog Zavjeta prema hebrejskom izvorniku i reviziju latinskih dijelove *Itale*. Međutim, Jeronim je već bio počeo s prevoditeljskim radom, i prije Damazovog naloga, s kojim je prijateljvao. S obzirom na opseg posla i težinu zadatka, opravdano se sumnja da je prevodio sâm i vjeruje se da je uza se imao čitavu prevoditeljsku školu. Prevodio je prema procjenama dvadesetak godina, odnosno, započeo je oko 380. godine, a završio 406. Da je papa Damaz odabrao Jeronima za takav zadatak, nimalo ne čudi. Primivši izvrsnu naobrazbu iz klasičnih jezika, najprije latinskoga u kojem mu je bio učitelj slavni komentator i gramatičar Donat, a potom i iz grčkog i hebrejskog jezika, paralelno usavršavajući teološka znanja, Jeronim je došao na glas velike učenosti i izvan Rima, tako da su brojni u baš u njemu vidjeli budućeg papu. Takvo što se nije dogodilo, a Jeronim se umjesto pastirske uloge uhvatio ukostac s prevođenjem.

Iz „Poslanice Pamahiju“ iz 395. godine saznajemo okolnosti i reakcije koje su pratile Jeronimovo prevođenje, ne samo svetih spisa, nego njegovo prevođenje općenito. Suvremenici, a pod tim se najvjerojatnije misli na Rufina (*ca-*

2 [I zato dolazi do toga da su se sveti spisi, koji liječe tolike bolesti ljudske naravi, a najprije potekli iz jednog jezika koji se zgodno mogao proširiti po cijelome svijetu, zahvaljujući različitim jezicima prevoditelja razglasili i postali poznati nadaleko i naširoko na spas ljudi. A oni koji ih čitaju ne traže ništa drugo nego pronaći razmišljanja i volju onih koji su ih napisali i preko njih volju Božju, ... VI. Međutim, oni koji površno čitaju prevareni su mnogim i mnogostrukim varljivostima i lutanjima, smatrajući jedno umjesto drugog, i obmanuti mjestimično ne nalaze smisla ni u valjanim prijevodima. Neke riječi tako su nejasne da zavode u najgušću maglu.] Prijevod autora.

*villaretur Rufinus*³), zamjerali su Jeronimovu metodu prevođenja nazivajući ga nezalicom i krivotvoriteljem (*me falsarium voces*⁴): „Unde et ego beatum me in hoc duntaxat negotio iudico, quod apud eruditas aures imperitae linguae responsurus sum: quae obiicit mihi vel ignorantiam, vel mendacium; si aut nescivi alienas litteras vere interpretari, aut nolui...“⁵

U *Poslanici* se intenzivno osjeća Jeronimova uvrijeđenost i ojađenost zbog ružnih govorkanja, za koje očito smatra da mogu dovesti u pitanje općenitu valjanost njegovih prijevoda koji nisu bili doslovni: „...deditque adversariis latrandi contra me occasionem, ut inter imperitos concionentur, me falsarium, me verbum non expressisse de verbo...“⁶

Jeronim smatra kako je njegov model prevođenja sasvim ispravan jer za njega ima uzore među starijim antičkim piscima koji također nisu prevodili doslovno, nego po smislu: „Ego enim non solum fateor, sed libera voce profiteor, me in interpretatione Graecorum, absque Scripturis sanctis, ubi et verborum ordo mysterium est, non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu. Habeoque huius rei magistrum Tullium, qui Protagoram Platonis, et Oeconomicon Xenophontis et Aeschinis ac Demosthenis duas contra se orationes pulcherrimas transtulit. Quanta in illis praetermiserit, quanta addiderit, quanta mutaverit, ut proprietates alterius linguae, suis proprietatibus explicaret, non est huius temporis dicere. ... nec converti, ut interpres, sed ut Orator... In quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere: sed genus omne verborum vimque servavi.“⁷

Nadalje, Jeronim još navodi antičke prevoditeljske primjere gdje se nije radilo o doslovnim prijevodima koji ne bi bili urodili kvalitetnim plodovima, ponajmanje razumljivim, a opet su naišli na veliko odobravanje puka i stručne

3 Sv. Jeronim, 1845, 568, 305, 1.

4 Sv. Jeronim, 1845, 570, 307, 4.

5 Sv. Jeronim, 1845, 569, 305, 1: „Zato smatram da sam u ovoj stvari sretan, jer ću odgovoriti učenim ušima zbog neiskusnog jezika koji mi se prebacuje bilo zbog neznanja, bilo laži, da nisam znao ili htio prevesti strane jezike, ...“

6 Sv. Jeronim, 1845, 569, 306, 2: „... i dao je mojim protivnicima priliku da me olajavaju, pa su me među nezalicama stali nazivati krivotvoriteljem jer ne prevodim riječ za riječ...“

7 Sv. Jeronim, 1845, 571, 308, 5: „Ne samo da priznajem, nego i bez prisile tvrdim da sam u svojim prijevodima s grčkoga, osim Svetoga pisma, gdje je poredak riječi otajstvo, (prevodio) ne riječ za riječ, nego sam tražio smisao. U ovom postupku imam Tulija za učitelja, koji je tako preveo Platonovog „Protagoru“, Ksenofontovu „Ekonomiju“, i dva vrlo lijepa govora Eshina i Demostena usmjerena jedan protiv drugoga. Koliko toga je kod njih ispušteno, koliko dodano i koliko promijenjeno, kako bi svojim jezikom izrazio osobitosti drugog jezika, ali ovdje nije riječ o tome. ... Nisam prevodio kao prevoditelj, nego kao govornik, ... Kod njih nije bilo potrebno izraziti svaku pojedinu riječ, nego sam nastojao očuvati vrstu i značenje svih riječi.“

publike. To su primjeri kontaminacije grčkih predložaka kojima su se obilato služili svi veliki rimski komediografi, i u tom kontekstu spominje Terencijev postupak prerade Menandrovih djela, i Plautovo i Cecilijevo prevođenje starih komičkih pisaca: „Terentius Menandrum, Plautus et Cecilius veteres comicos interpretati sunt. Numquid haerent in verbis: ac non decorem magis et elegantiam in translatione conservant?“⁸

A kao najvažniju uputu koju je stekao od rimskih pisaca citira Horacija: „Sed et Horatius vir acutus et doctus, hoc idem in „Arte Poetica“ erudito interpreti praecipit: Nec verbum verbo curabis reddere, fidus Interpres.“⁹

Na temelju „Poslanice Pamahiju“ možemo zaključiti kako je Jeronim bio svjestan da je na njemu zadatak iznimne težine i važnosti, pa zapravo u njoj ne samo da odgovara adresatu ili onima koji su ga prozivali, nego se unaprijed trudi dati objašnjenje prevođenja Svetih spisa. Stoga „Poslanica“ nije tek obično privatno pismo, nego je svojevrsni *publicum argumentum* njegovog prevođenja.

2. *Translatio Hieronymi – trivialis et sordidus sermo est*

Prema svim obilježjima jezik Vulgate, a po tome je i dobila ime, uklapa se u sliku vulgarnoga latiniteta (VL)¹⁰, odnosno pučkoga, narodnog jezika, rasprostranjenog po svim dijelovima Carstva. I nije slučajno da je upravo ta inačica postala jezikom svetih spisa, njome se sporazumijevalo najviše ljudi i sintaktički je vrlo ogoljena, dakle, namjerno je odabrana jezična varijanta razumljiva svim društvenim slojevima. I takav odabir Jeronimu je predbacivan jer sveti spisi zaslužuju klasični jezik, a ne jezik svjetine (Sheerin, 1996, 138–139). Valja se prisjetiti da su ga i Jeronimovi prethodnici Laktancije i Arnobije nazivali priprostim i primitivnim, odgovarajući tako na napade svojih suvremenika koji nisu mogli pojmiti da bi takvim jezikom mogli biti napisani sveti spisi. Tako je Laktancije smatrao da je prvi razlog nepovjerenja u Sveto pismo kod učenih i mudrih prvaka ovog vremena taj što su navjestitelji (Evandjelja) ljudima govorili jednostavnim i njima zajedničkim jezikom¹¹, dok je Arnobije bio još

8 Sv. Jeronim, 1845, 571, 309, 5: „Terencije je prevodio Menandra, a Plaut i Cecilije stare komičke pisce. Zar su se oni držali svake riječi, ili su više nastojali očuvati ljepotu i stil prijevoda?“

9 Sv. Jeronim, 1845, 571, 309, 5: „Pače i Horacije, muž oštroman i učen, ovako je napatilo vrsnog prevoditelja u *Pjesničkom umijeću*: Ne brini se prevesti svaku riječ rječju, marljivi prevoditelju.“

10 Kratice: BL – biblijski latinitet, KL – klasični latinitet, VL – vulgarni latinitet.

11 Lactantius, 1844, 250-325. *Nam haec est in primis causa est, cur apud sapientes et doctos*

odrešitiji naspram vulgarnog latinитета: „Non creditis Scriptis nostris? ... Sed ab indoctis hominibus et rudibus scripta sunt et idcirco non sunt facili auditione credenda.... Trivialis et sordidus sermo est.“¹²

Lako je uvidjeti Jeronimove sociolingvističke i šire panreligijske tendencije pri prevođenju koje su ga vodile da bi Sveto pismo doprlo do najvećeg broja ljudi. U tu svrhu, nije trebalo prevoditi jezikom starih, arhaičnih pisaca, kao što su se mnogi prije njega u rimskoj književnosti poduhvatili, ne bi li njihova djela djelovala mudrija i učenija nego što to zaista jesu. Sasvim suprotno, Jeronim je znao da su kršćanstvo prvi prihvatili robovi i najsiromašniji slojevi stanovnika Carstva te da je vulgarni latinitet jedini moguć za širenje Evandjelja.

Što se tiče novonastalih riječi koje se prvi puta nalaze u svetopisamskom vokabularu i frazariju, njihovu osobito značajnu apologiju dao je Erazmo Rotdamski u *Dialogus Ciceronianus* iz 1528., koji je smatrao da nijedna ljudska djelatnost nije lišena svojeg osobitog izričaja, pa se stoga ne treba čuditi ni odbacivati kristijanizme koji nastaju kao prijevodi s grčkog i hebrejskog. To što te i takve riječi ne nalazimo kod Cicerona, nije za čuditi jer tada svetih spisa nije ni bilo (Sheerin, 1996, 140).

2.1. *Phonologia. Ortographia*

Što se tiče fonoloških promjena koje se posljedično evidentiraju u ortografiji, u latinitetu Vulgate ne možemo uočiti osobitosti prema kojima bi taj idiom zaslužio status *posebnoga*. Sasvim je sigurno postojao odmak između pisane i izgovorene riječi ovisno o prostoru i pojedinim zajednicama, ali sam tekst Vulgate ne odstupa od fonoloških uzusa klasičnoga latinитета (KL). To će reći da nije provođena nepotrebna monoftongacija, diftongacija kao ni hiperkorektizam, a ne nalazimo ni na *repato e* ili *e-caudata -e* kao karakteristiku vulgarnolatinskih tekstova. Nadalje, ne pojavljuje se ni neadekvatna aspiriranost ili deaspiriranost vokala kao osobito česta pojava vulgarnog latinитета, a što se tiče suglasničkih promjena, ne nalazimo ih uopće (Sheerin, 1996, 142).

et principes huius seculi, Scriptura Sancta fide careat, quod prophetae communi ac simplici sermone ut ad populum sunt locuti.

12 Arnobius, I, 57. 58: „Ne vjerujete našim svetim spisima? Jer su napisani od jednostavnih i nekih ljudi i stoga nisu vrijedni povjerenja... To je trivijalan i priprost jezik.“

2.2. *Nomen*.¹³ *Derivatio nominis et usus*

Morfološka razina ne upućuje na ozbiljnija odstupanja govornih inačica od pisanoga jezika (Sheerin, 1996, 142). Kao najveći novitet može se navesti originalni kršćanski vokabular, kamo ubrajamo kristijanizme (Schrijnen, 1976, 40), kalkove, neologizme (Tekavčić, 1970, 63, 64) i riječi koje odudaraju od klasične morfologije svojim sufiksima, prefiksima i upotrebom u drugačijem značenju (Sheerin, 1996, 143).

Primjerice:

- a) velika je upotreba riječi koje završavaju na -tas, -tio, -io, -sio, -ium, -tor, -atus, -arius /arium, -tura, -tus, -sus, -tia, -ela, -men, -mentum, -monium, -icum, pri čemu riječi zadržavaju svoj rod iz KL, ali ga mjestimično mijenjaju u množini. S jedne strane, riječi s ovim dočecima ne čine osobinu novinu u BL jer ih čitamo i u KL. Međutim, na njih treba obratiti posebnu pažnju zbog njihove češće upotrebe i promijenjenog značenja. Primjerice (posuđenice, složenice, neologizmi): *Amen, Alleluia, anathema, apostata, apostolus, beatificare, blasphemia, carnalis, catholicus, crypta, diabolus, diaconus, ecclesia episcopus, evangelium, evangelizare, evangelista, gehenna, haeresis, Hosanna, orthodoxus, phantasma, presbyter propheta, schisma, trinitas*; „nomina agentis“ (Mohrmann, 1961, 35): *adnuntiator, amator, inluminator, miserator operator, primogenitus, salvator, sanctificator, unigenitus, etc.*; „nomina actionis“ (Sheerin, 1996, 142): *adimpletio, mortificatio, praedestinatio, resurrectio, sanctificatio, surrectio, vivificatio, etc.*
- b) osobito je česta upotreba deminutiva: *conventiculum, corpusculum, cubiculus, naviculus, tabernaculum, vasculum, etc.* (Plater-White, 1926, 42).
- c) grčki neodređeni član preveden je latinskim *unus* 3, a određeni član s *is, ea, id; hic, haec, hoc; ille, illa, illud* i *ipse, ipsa, ipsum*, uz vidljivo nerazumijevanje i miješanje značenja.
- d) nova osobna imena grčkog i hebrejskog podrijetla: *Amos, Beelzebub, Caphas, Daniel, Ezechiel, Gomorrha, Ieremia, Iesus, Iohannes, Luca, Maria, Martha, Matthaesus, Moyses, Paulus, Petrus, Simeon, Sodoma, etc.*
- e) što se tiče tvorbe pridjeva, uočavaju se oni na -(bi)lis i negativi na in-, (Plater-White, 1926, 48; Sheerin, 1996, 142), primjerice: *carnalis, corporalis, mortalis, visibilis, incomprehensibilis, irrationabilis, invisibilis, etc.*; a što se

13 Imenice, zamjenice, pridjevi i prilozici.

njihove upotrebe tiče, osobitost čini iznimna upotreba elativa, primjerice: *clementissimus, excellentissimus, sanctissimus, sacratissimus*, etc.

f) novi su prilozi na –(bi)liter: *carnaliter, fideliter, incontinenter, mediocriter, spirit(u)aliter, velociter*, etc. (Plater-White, 1926, 48; Sheerin, 1996, 142).

2.3. *Verbum*¹⁴

U odjeljku o glagolima, promotrit će se tek najznačajnije morfološke promjene i nove upotrebe glagolskih tvorbi i konstrukcija.

a) Osobitu novinu na području glagolske morfologije čine oni na -ficare i -zare, primjerice: *evangelizare, beatificare, edificare, glorificare, baptizare, scandalizare, salvare* (u promijenjenom značenju) etc. (Mohrmann, 1961, 35; Schrijnen, 1926, 40-47; Sheerin, 1996, 144). Kod upotrebe glagola, opaža se frekvencija skraćениh oblika u perfektu (primjerice: *parasti, imperasti, designasti, audisti* etc.).

b) Što se tiče participa i participskih konstrukcija, znatnu i značajnu upotrebu u latinskoj rečenici VL doživio je particip istovremenosti. Upotrijebljen je kao svojevrsan ekvivalent grčkom participu aorista, kojeg nema u latinskoj jeziku¹⁵ (Plater-White, 1926, 111), primjerice: *νομίσαντες / existimantes, εὐρόντες / invenientes, σπεύσαντες / festinantes, ἰδόντες / videntes, συμβάλλουσα / conferens, λατρεύουσα / serviens*. Česta je pojava jednostavne zamjene grčke konstrukcije genitiva apsolutnog ablativom apsolutnim, primjerice: *ἀναβαινόντων αὐτῶν / ascendentibus illis; Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου / Defuncto autem Herode; Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν / Et convocatis duodecim discipulis suis dedit; Ὀψίας δὲ γενομένης / Vespere autem facto;*

c) latinski infinitiv počesto se koristi za izricanje namjere (Sheerin, 1996, 147), primjerice: *Et cogitavit ire in Persidem* (I. Mach. III, 31); *parati sunt aut vivere, aut mori fortiter*, ... (I. Mach. IV, 35); *conati sunt ordinare narrationem* (Luc. I, 1); *venerunt circumcidere puerum* (Luc. I, 59); *praeibis enim ante faciem Domini parare vias ejus* (Luc. I, 76); *et surrexit legere* (Luc. IV, 16); *evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, praedicare captivis remissionem, et caecis visum, dimittere confractos in remissionem, praedicare Domini acceptum*, ... (Luc. IV, 18, 19).

14 Glagol, glagolske tvorbe i konstrukcije.

15 „The Present Participle Active is sometimes incorrectly used to translate the Greek Aorist Participle, which has no equivalent in Latin: clamans .. emisit spiritum (κράζας ... ἀφῆκε τὸ πνεῦμα).

2.4. *Sententia*

Rečenični diskurs znatno je pojednostavljen i umjesto složenih zavisnih rečenica korištenih u KL, pojavljuju se nove sintagme, od kojih su neke originalne, a neke se pripisuju prijevodima s grčkoga. Osobitom novinom smatraju se tzv. *biblijski dijalozi*¹⁶ (Sheerin, 1996, 149), koji se odlikuju svojom sažetošću, jezgrovitom koncepcijom i kratkoćom rečenica. Time su zamijenjene duge, latinske, klasične, zavisne rečenice. Biblijski dijalozi prepoznatljiviji su prema rečenicama koje počinju:

- *Ecce* i *Et* koje su prijevodi grčkih rečenica koje počinju s *ἰδοῦ*, primjerice: *Et hoc est testimonium Joannis / Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου* (Jo. 1, 19); *Et confessus est, et non negavit, et confessus est: Quia non sum ego Christus. / καὶ ὡμολόγησεν καὶ οὐκ ἠρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι: Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός.* (Jo. 1, 20) *Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias tu es? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit / καὶ ἠρώτησαν αὐτόν: Τί οὖν σὺ; Ἥλιος εἶ; καὶ λέγει: Οὐκ εἰμὶ. Ὁ προφήτης εἶ σὺ; καὶ ἀπεκρίθη* (Jo. 1, 21); *Et ecce, mulier, quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis / Καὶ ἰδοῦ γυνὴ αἰμορροοῦσα δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα* (Mat. 9, 20), *et ecce, motus magnus factus est in mari / καὶ ἰδοῦ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ,* (Mat. 8, 24); *Et ecce, Jesus occurrit illis, dicens / καὶ ἰδοῦ Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς λέγων* (Marc. 28, 9).

- formulaično *factum est / factum est autem* prijevod je grčkog ἐγένετο i ἐγένετο δὲ (Sheerin, 1996, 148), što je vidljivo u poglavlju s primjerima iz Evandjelja.

- veznici *quia, quod* i *quoniam* poprimili su nove funkcije i njima se uglavnom počela istiskivati konstrukcija akuzativa s infinitivom (iako ne do kraja), a preuzeli su i funkciju veznika kojim počinje neupravni govor, kao prijevod grč. ὅτι. Primjerice: *Τότε Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων ἐθυμώθη λίαν, ... / Tunc Herodes videns, quoniam illusus esset a Magis iratus est valde, ...* (Mat. 2, 16); *οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἐξῶθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, 19 ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν ἀλλί εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται; Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare, 19. quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit* (Marc. 7, 18-19).

16 „Biblical dialogue, with its interplay of pleonasm and ellipsis, of formality, formula, and colloquialism, helped to shape speech and reports of speech in Christian Latin literature.“

3. *Exempla. Evangelia*

ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, Lc 2:1¹⁷

- 1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.
- 2 αὕτη ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου.
- 3 καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν.
- 4 Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρεθ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυὶδ ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυὶδ,
- 5 ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὔσῃ ἐγκύῳ.
- 6 ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν,
- 7 καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον· καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.
- 8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν.
- 9 καὶ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν.
- 10 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβεῖσθε, ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ,
- 11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ ὃς ἐστὶν Χριστὸς κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ·
- 12 καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον, εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον καὶ κείμενον ἐν φάτνῃ.
- 13 καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούντων τὸν θεὸν καὶ λεγόντων,
- 14 Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.
- 15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπὶ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, οἱ ποιμένες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλέεμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν.
- 16 καὶ ἦλθον σπεύσαντες καὶ ἀνεῦρον τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ·
- 17 ἰδόντες δὲ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου.
- 18 καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς·

17 Navedeni primjeri iz Lukina evanđelja u potcrtanim dijelovima pokazuju značajke tzv. biblijskih dijaloga.

- 19 ἡ δὲ Μαριάμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.
- 20 καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.
- 21 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτῶ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν, καὶ¹⁸ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλλημφθῆναι αὐτόν ἐν τῇ κοιλίᾳ.
- 22 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτόν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ κυρίῳ,
- 23 καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται,
- 24 καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νόμῳ κυρίου, ζευγος τρυγόνων ἢ δύο νοσσοὺς περιστερῶν.
- 25 Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν ἐν Ἱερουσαλὴμ ᾧ ὄνομα Συμεὼν, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπὶ αὐτόν·
- 26 καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν [ἢ] ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου.
- 27 καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτούς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ
- 28 καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν,
- 29 Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥημά σου ἐν εἰρήνῃ·
- 30 ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου
- 31 ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν,
- 32 φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.
- 33 καὶ ἦν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
- 34 καὶ εὐλόγησεν αὐτούς Συμεὼν καὶ εἶπεν πρὸς Μαριάμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον
- 35 [καὶ σοῦ [δὲ] αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία], ὅπως ἀναποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

18 Nedostaje u Vulgati.

- 36 Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουήλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς ἕτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς,
- 37 καὶ αὐτὴ χήρα ἕως ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ νηστείας καὶ δεήσεων λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν.
- 38 καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ θεῷ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν Ἱερουσαλήμ.
- 39 Καὶ ὡς ἐτέλεσαν πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέθ.
- 40 Τὸ δὲ παιδίον ἠῤῥξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πληρούμενον σοφία, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπὶ αὐτό.
- 41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατὰ ἔτος εἰς Ἱερουσαλήμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα.
- 42 καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς
- 43 καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ.
- 44 νομίσαντες δὲ αὐτὸν εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενεῦσιν καὶ τοῖς γνωστοῖς,
- 45 καὶ μὴ εὐρόντες ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ ἀναζητοῦντες αὐτόν.
- 46 καὶ ἐγένετο μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὔρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτοῦ·
- 47 ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ.
- 48 καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.
- 49 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ἤδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με;
- 50 καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.
- 51 καὶ κατέβη μετὶ αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.
- 52 Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν [ἐν τῇ] σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι παρὰ θεῶ καὶ ἀνθρώπων.

Sanctum Jesu Christi Evangelium secundum Lucam, caput II.

1 Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Caesare Augusto ut describeretur universus orbis.

2 Haec descriptio prima facta est a praeside Syriae Cyrino:

- 3 et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem.
- 4 Ascendit autem et Joseph a Galilaea de civitate Nazareth in Judaeam, in civitatem David, quae vocatur Bethlehem: eo quod esset de domo et familia David,
- 5 ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante.
- 6 Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.
- 7 Et peperit filium suum primogenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in praesepio: quia non erat eis locus in diversorio.
- 8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigiliis noctis super gregem suum.
- 9 Et ecce angelus Domini stetit juxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos, et timuerunt timore magno.
- 10 Et dixit illis angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:
- 11 quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.
- 12 Et hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum, et positum in praesepio.
- 13 Et subito facta est cum angelo multitudo militiae caelestis laudantium Deum, et dicentium:
- 14 Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.
- 15 Et factum est, ut discesserunt ab eis angeli in caelum: pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, et videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.
- 16 Et venerunt festinantes: et invenerunt Mariam, et Joseph, et infantem positum in praesepio.
- 17 Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.
- 18 Et omnes qui audierunt, mirati sunt: et de his quae dicta erant a pastoribus ad ipsos.
- 19 Maria autem conservabat omnia verba haec, conferens in corde suo.
- 20 Et reversi sunt pastores glorificantes et laudantes Deum in omnibus quae audierant et viderant, sicut dictum est ad illos.
- 21 Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur.

- 22 Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino,
- 23 sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur:
- 24 et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.
- 25 Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, et homo iste justus, et timoratus, exspectans consolationem Israel: et Spiritus Sanctus erat in eo.
- 26 Et responsum acceperat a Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.
- 27 Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo,
- 28 et ipse accepit eum in ulnas suas: et benedixit Deum, et dixit:
- 29 Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace:
- 30 quia viderunt oculi mei salutare tuum,
- 31 quod parasti ante faciem omnium populorum:
- 32 lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuae Israel.
- 33 Et erat pater ejus et mater mirantes super his quae dicebantur de illo.
- 34 Et benedixit illis Simeon, et dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur:
- 35 et tuam ipsius animam pertransibit gladius ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.
- 36 Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: haec processerat in diebus multis, et¹⁹ vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua.
- 37 Et haec vidua usque ad annos octoginta quatuor: quae non discedebat de templo, jejuniis et obsecrationibus serviens nocte ac die.
- 38 Et haec, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: et loquebatur de illo omnibus, qui exspectabant redemptionem Israel.
- 39 Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaeam in civitatem suam Nazareth.
- 40 Puer autem crescebat, et confortabatur plenus sapientia: et gratia Dei erat in illo.
- 41 Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem, in die solemni Paschae.
- 42 Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Jerosolymam secundum consuetudinem diei festi,

19 Nema u grčkom originalu.

- 43 consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, et non cognoverunt parentes ejus.
- 44 Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, et requirebant eum inter cognatos et notos.
- 45 Et non inveniētes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum.
- 46 Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, et interrogantem eos.
- 47 Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super prudentia et responsis ejus.
- 48 Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes quaerebamus te.
- 49 Et ait ad illos: Quid est quod me quaerebatis? Nesciebatis quia in his quae Patris mei sunt, oportet me esse?
- 50 Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos.
- 51 Et descendit cum eis, et venit Nazareth: et erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba haec in corde suo.
- 52 Et Jesus proficiebat sapientia, et aetate, et gratia apud Deum et homines.²⁰

4. Zaključak

Tekst o svetoj jednostavnosti, kako je naslovom rečeno, jezika sv. Jeronima pri prevođenju Svetih pisama, u gornjem radu prikazan je u poglavljima o fonologiji i ortografiji, imenima (nomen), glagolu (verbum) i rečeničnom diskursu. Jezik Vulgate pisan je inačicom latinskoga jezika tzv. vulgarnim latinitetom koji se pokazuje kao pučki jezik, što se vidi na primjerima iz Lukinog evanđelja. Jedino je takva inačica latiniteta mogla doprijeti do širih slojeva naroda koji su u to vrijeme živjeli na ogromnom teritoriju moralno, vjerski i politički uzdrmanoga Rimskog Carstva. Usprkos brojnim prigovorima suvremenika koji su mu spočitavali jednostavnost i „niskost“ jezika, sv. Jeronim je uspio dosljednim prijevodima Svetih pisama stvoriti tekst koji će stoljećima kasnije ostati u crkvenoj upotrebi. Stvorena je tako podloga za prijevode na nove europske jezike, a Jeronimova Vulgata i danas je u službenoj upotrebi Crkve. Odabir govornog latinskog jezika kao prijevodnog omogućio je ne samo legitimnu liturgijsku upotrebu svetim tekstovima, nego i dodatno ubrzao širenje kršćanstva na europskim, azijskim i afričkim prostorima, kamo su apostoli i evangelizatori kasnije odlazili. Vrijeme u kojem nastaju Jeronimovi prijevodi paralelno je

20 Biblija, 1873., 64–66.

vremenu persekucija kršćana, koji su svoju vjeru svjedočili i bez poznavanja, ili sa slabim poznavanjem, svetopisamskih tekstova. Rim u doba sv. Jeronima postaje tako kolijevka legitimnog kršćanstva i ishodište njegova širenja; Rim koji je tek stoljeće ili dva ranije bio centar poganske misli i mnogoboških vjеровanja. Svojim prijevodima sv. Jeronim zadužio je čitavu kršćansku zajednicu sve do današnjih dana.

Literatura

- Augustinus. *De doctrina Christiana libri quatuor*. Leipzig: Carol Tauchnitz. 1838.
- Biblia sacra Vulgatae editionis, tom. III, IV*. Ratisbonae: Typis ac sumtibus Georgii Josephi Manz. 1873.
- Hieronymus. *Epistola LVII Ad Pammachium De optimo genere interpretandi*. U: *Patrologiae Latinae tomus XXII*. Paris: J. P. Migne, 1845. 568-579.
- Lactantius. *Divinarum Institutionum Liber V*. Pariz: J. P. Migne. 1844. 250-325.
- Mohrmann, Christine. *Études sur le Latin des Chrétiens, Tome I, Le Latin des Chrétiens*. Roma: Edizioni di storia e letteratura. 1961.
- Plater, W.E. – White, H.J. *A Grammar of the Vulgate : being an introduction to the Study of the Latinity of the Vulgate Bible*. Oxford : Clarendon Press. 1926.
- Schrijnen, Joseph. *I caratteri del latino cristiano antico*. Bologna: Patron. 1976.
- Sheerin, Daniel. *Christian and Biblical Latin u Medieval Latin : an Introduction an Bibliographical Guide*. Washington: The Catholic University of America Press. 1996. 137-156.
- Taplin, Oliver. *Literature in the Roman World*. New York: Oxford University Press. 2007. Tekavčić, Pavao. *Uvod u vulgarni latinitet (s izborom tekstova)*. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu. 1970.

Izvor s mreže:

Arnobius, *Adversus nationes, liber I* URL: <https://www.thelatinlibrary.com/arnobius/arnobius1.shtml>.

Novum Testamentum, Textus secundum III. editionem UBS, omnino cum XXVI. et XXVII. editionibus Novi Testamenti Graece. Nestle et Aland editoribus, concors, praeter minutias interpunctionis. URL: <https://www.coursehero.com/file/78988997/Greek-New-Testament-Titlespdf/>, višekratno pristupanje.

***Sancta Simplicitas* as a Measure of Jerome's Translation**

Summary

The translation of Old and New Testament from Greek and Hebrew to Latin language, revision and finishing of original Biblical texts named Itala is considered to be one of the most important events in Western Christian civilization. St Jerome received this invaluable task for the Christian peoples from Pope Damasus in 395. Along with his translation *scriptorium*, St Jerome worked for the next twenty years on Old and New Testament texts, which are still in use. The spread of Christianity is undoubtedly related to his translation work. The simplicity of expression, the rich phraseology of Greek and Hebrew translated words together with syntactic uniformity, contributed to the easiness of reading St Jerome's Bible. The Latin version St Jerome used in his work is called vulgar Latin, as it was used among the populace, and was more easily understood than classical Latin. Moreover, the version that St Jerome made is called *Vulgata*. In this paper, the main characteristics of Vulgar Latin of St Jerome's translation has been introduced, together with Greek and Latin examples.

Keywords: St Jerome, *Vulgata*, Vulgar Latin.